

Lühiülevaade juutide ajaloost, juudiusust ja Eesti juutide ajaloost

Kevad 2023/5783

Gennadi Gramberg
Eesti Juudi Muuseum

Eesti Juudi Muuseum

Asutati 2008.aastal Eesti Juudi Kogukonna ja Eesti Juudiusu Koguduse juures.

Asub Tallinnas, Karu t 16

Käsitleb Eesti juutide ajalugu kogukonna tekkimisest tänapäevani.

Tegutseb kui muuseumi-, turismi- ja uurimisasutus.

Tegevused rahastatakse erinevatest toetustest ja annetustest.

Kas te teate....

Kes on juudid?

Kust nad tulid?

Missugune on nende usk?

Kui palju juute elab maailmaas?

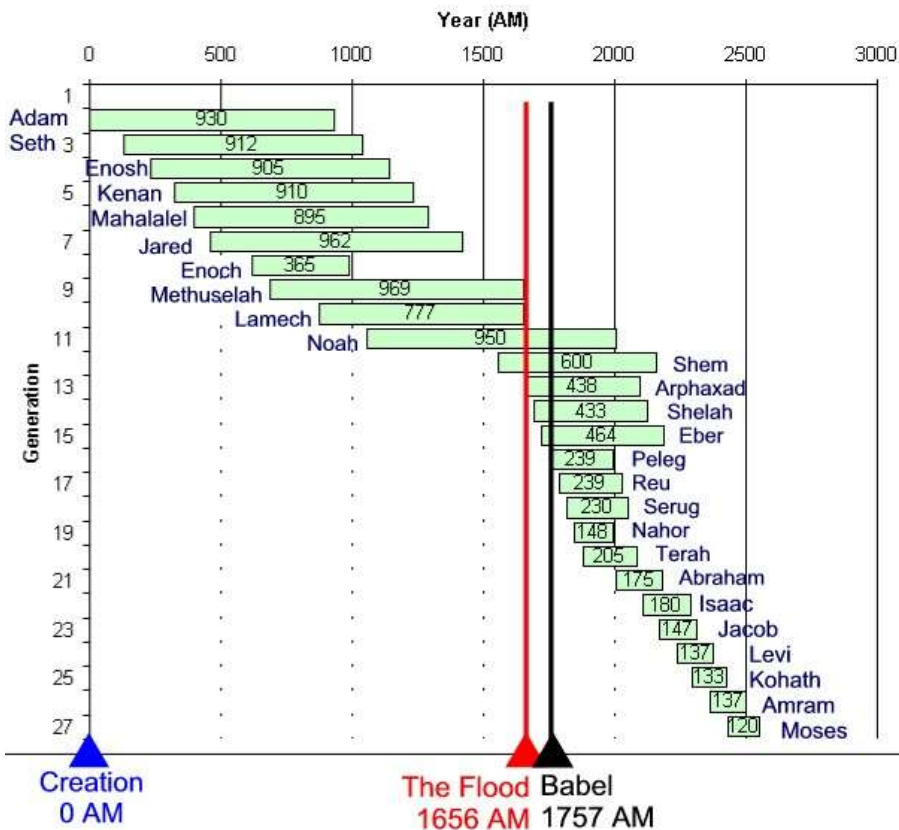
Miks nii palju juute elab väljaspool nende ajaloolist kodumaad?

Millal juudid tulid Eestisse?

Kui palju neid siin praegu?

Kust juudid tulid

Ages of Patriarchs (Masoretic)

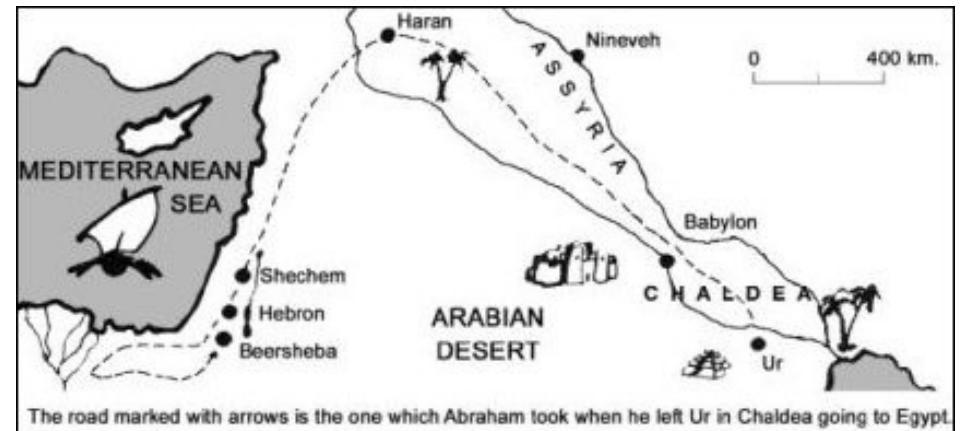

Esiisad on Avraham e Aabraham, Iitshak e Iisak ja Jakov e Jaakob (2000- 1759 eKr).

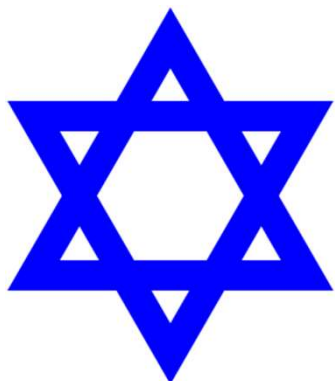
Aabraham oli karjapidaja, kes rändas Kaldea Uurist e Mesopotaamiast Süüria kaudu Tootatud maale (tänapäevane Palestiina ja Iisraeli alad).

Jaakob võitles Jumalaga ja sai teise nime Jisrael e Iisrael - “see, kes võitleb Jumalaga”.

Tema 12-st pojast pärinevad 12 juudi rahva suguharu, neid kutsuti Beit-Jisraeliks e Iisraeli kogukond.

Judaism on juutide usk

Magen David e Taaveti täht.

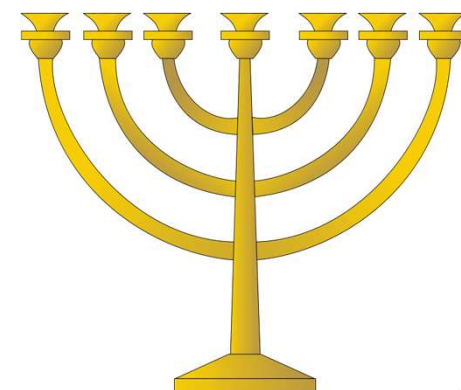
See on peamiselt juudi rahva religioon.

Judaism on vanim tänapäevani püsinud monoteistlik religioon.

Tugineb TaNaHile e Vanale Testamendile ning Talmudile

Judaismist on välja kasvanud kristlus ja islam.

Judaism on Iisraelis riigiusk.

Menoraa e seitsmeküünlajalg - kirjeldatud Tooras

Judaism saab juudi rahva usundiks

1

Jaakobi pojad müüsid noorima venna Josefi e Joosepi orjaks Egiptusesse, hiljem pidi sinna kolima kogu Iisraeli rahvas.

Nad sattusid egiptlaste vaenu alla ja sunnitööle.

Mooses viib Iisraellased Egiptuse orjandusest välja, tõestades vaarao Ramses II (XIII sajandil eKr), et juudi rahva Jumal on kõige vägevaim.

Jetsijat Mitsraim e Väljaranne Egiptusest on juudi rahva ja judaismi tekkimise pöördepunkt.

Judaism saab juudi rahva usundiks

2

- Moosese kaudu sõlmis Jumal lepingu Iisraeliga ja andis Siinai mäel üle kümme käsku (Kümme jumala Sõna) koos Tooraga ehk Õpetusega.
- Mooses oli heebrea hõimude ühendaja, seadusandja ning religiooni rajaja.
- Sellest hetkest alates on juutide ajalugu ja religioon omavahel lahutamatult ühte põimunud.

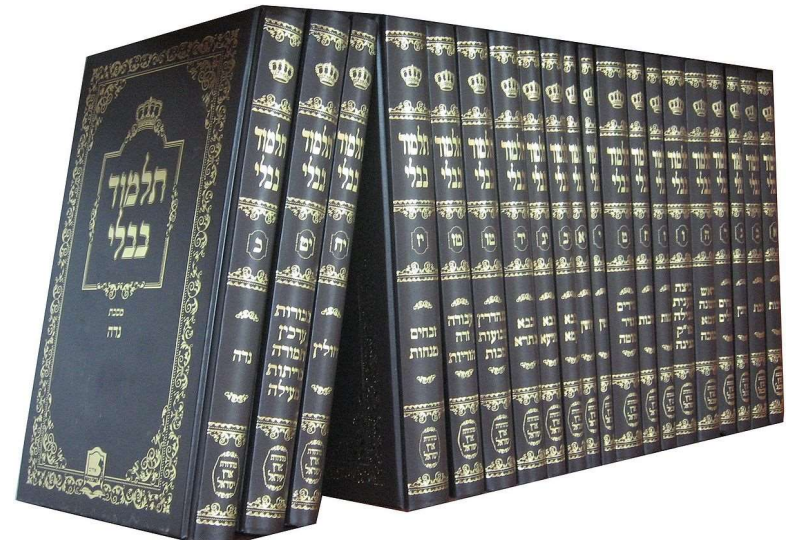
Judaismi alused- Pühakiri 1

- Juutide religiooni, ajaloo ja kultuuri aluseks on judaismi pühakiri Tanah.
- TaNaH: Kirjutatud **Toora** (5 Moosese raamatut), **Neviim** (Prohvetid) ja **Ketuvim** (Kirjad). Kokku on 39 raamatut, kus on aineks iisraellaste e juutide ja nende ning Jumala vahelise suhte ajalugu.
- Kirjutatud Toora sisaldab 613 mitsvot e kohustust, millest 248 on käsud ning 365 keelud.

Judaismi alused- Pühakiri 2

- Talmud: Suuline Toora e **Mišna** (kirja pandud II s. pKr, peamiselt seadusekoodeksid) ja kommentaarid (ka kirjutatud Toorale) e **Gemara** (alatest V s.) koos hilisemate seletustega, samuti käsud ja korraldused, mis reguleerivad Toora rakendamist.

Judaismi õpetuse alused ¹

- Tingimusteta monoteism: *Šma Jisrael, Adonai eloheinu, Adonai ehad!* (Kuula, Iisrael, Jumal on meie looja, Jumal on ainus!).
- Jumal on ülim maailma looja, isand ja kohtumõistja.
- Jumal lõi inimese oma näo ja kuju järgi ning andis talle õiguse maailma valitseda;
 - vaimne ülimus materiaalse üle;
 - kõige väärtuslikum on inimese elu;
 - surematu hing.

Judaismi õpetuse alused 2

- Jumal ilmutab ennast äravalitud rahvale, kes on juudid, sõlmides nendega *brit* e liidu.
- Äravalitud rahval ei ole privileege, vaid rohkem vastutust nii Jumala kui teiste rahvaste eest.
- Inimese elu on tema ja Jumala dialoog nii isiklikul kui ka rahva tasandil.
- Juutide jaoks pole seaduse täitmine koormav kohustus, vaid seda peetakse Jumala eriliseks anniks ja vahendiks olla ühenduses jumalaga.
- Kohus peale surma pärast Mešiahi (Messia) tulekut.

Kes on juut?

1

- Halahha e Juudi Seadus peab juudiks isikut, kes on sündinud juudi emast või pöördunud judaismi vastavalt juudi seadusele (läbib gijuri), kusjuures misjonitöö on keelatud.
- Kui juut lakkab judaistlikke usukombeid täitmast, peetakse teda ikka juudiks.
- Kui juut ei aktsepteeri judaismi usuprintsiipe ning temast saab ateist, peetakse teda ikka juudi kogukonna liikmeks, olgugi eksituses olevaks.

Kes on juut?

2

- Kui aga juut pöördub mõnda teise religiooni, siis ta ei kuulu enam juudi kogukonda.
- Juudid aškenazim (pärinevad Kesk- ja Ida-Euroopast) ja sefardim (pärinevad Hispaaniast ja teistest Vahemere maadest).
- Sõna "juut" on pärit heebrea keele sõnast *yehudi* (יהודי), mis tähendab kas 'juudamaalane' ehk Juudamaa elanik või siis Juuda suguharu liige. Juudid hõlmavad aga ka Benjamini ja Levi suguharude liikmed.
- Teised nimetused: jisraeli, bnei-jisrael.

Juudi keel

1

א	'alep	'
ב	bet	b
ג	gimel	g
ד	dalet	d
ה	he	h
ו	waw	w
ז	zayin	z
ח	het	ħ
ט	tet	ṭ
י	yod	y
כ	kap	k

ל	lamed	l
מ	mem	m
נ	nun	n
ס	samek	s
ע	ayin	ʿ
פ	pe	p
צ	tsade	ṣ
ק	qop	q
ר	reš	r
ש	šin	š
ת	taw	t

- Juudid kasutasid heebrea e ivriit, jiidiš ja ladino keeli.
- Heebrea keel on semiidi keelte kaanani rühma kuuluv keel.

Juudi keel

2

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְהוֹ וּבְהוֹ וַיִּזְעַק עַל פְּנֵי תְהוֹם וּרְוּחַ
אֱלֹהִים מְרֻזָּזָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי

- Ivriit: ruuduline kiri, paremalt vasakule, kirjas puuduvad täishäälikud.
- Pärast lahkumist iidsest Iisraeli alast sai ivriidist pühakirjade keel.
- Taas sai kõnekeeleks XIX sajandi keskel tänu Eliezer Ben-Jehuda tegevusele.
- Praegu on Iisraeli üks riigikeeltest.

Juudi keel

3

א 1 אין אָנהייב האָט גאָט באַשאַפֿן דעם הימל און די ערד. 2 און די ערד איז געווען וויסט און ליידיק, און פֿינצטערניש איז געווען אויפֿן געזיכט פֿון תהום, און דער גייסט פֿון גאָט האָט געשוועבט אויפֿן געזיכט פֿון די וואַסערן.

- **Jidiši keel** ehk **jidiš** (ka: *juudi keel*) on aškenazi juutide keel.
- Kuulub germaani keelte hulka.
- Kujunes X-XII sajandil kesk-ülemsaksa murrete baasil ning sisaldas lisaks mõjusid heebrea, romaani ja slaavi keeltest. Alates XV s. oli oma idapoolses levialas slaavi keelte tugeva mõju all.
- Jidiši keele kirjutamisel kasutatakse heebrea kirja.

Juudi keel

4

- Ladino e sefardi juudi keel kuulub romaani keele iberi-romaani allrühma hulka.
- Keele aluseks on vana kastiilia keel heebrea, türgi, vähemal määral prantsuse, kreeka ja lõuna-slaavi keelte mõjuga.
- Kirjas kasutab heebrea kirja.
- Rääkisid ainult Hispaaniast välja saadetud juudid e sefardid, kes pärast 1492 a asusid elama Thessalonikis, Istanbulis, Izmiris ja teistes Osmani impeeriumi aladel.

Judaismi tähtsam paik

- Jerušalaim e Jeruusalemm on keskne punkt.
- Teine nimetus on Tzion e Siion
- Kuni 70 a seisis seal Tempel.
- Nüüd on ainult Läänemüür – kõige püham koht juutidele.

Judaismi tavad 1

- Poisil 8. päeval pärast sündi tehakse brit-mila e ümberlõikamine.
- Täiskasvanuks saab poiss 13-aastasena (bar-mitzva), tüdruk 12-aastasena (bat-mitzva).
- Abiellumine toimub spetsiaalse katte e hupaa all.

Judaismi tavad

2

- **Mikve** (heebrea מִקְוֶה) on bassein, mida kasutatakse rituaalseks puhastamiseks. Mikves pesevad end naised enne pulmi, pärast menstruatsiooni ja sünnitust.

Judaismi tavad

3

Mezusa

- Süüa tohib ainult koššertoitu, mis on lubatud juudi seaduse e halahha poolt ning ettevalmistatud vastavalt spetsiaalsetele rituaalidele.
- Juutide religioosse elu keskmeks on sünagoog ja kodu, mille ukсед on kaitstud mezuzaga.
- Juudi koguduse vaimne juht on rabi, kes tunneb ja õpetab Seadust.
- Vagale juudile on kodu samasugune Jumala tempel nagu sünagoogki.

Eesti pearabi Šmuel Kot

Kas te teate, et...

Eesti keeles on kasutusel 2 heebreakeelset sõna. Need on ...

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
וְהָאָרֶץ הִיְתְּהָ תֵהוּ וּבֵהוּ וּזְשַׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וּרְוּז
אֱלֹהִים מֵרִזְזַפָּת עַל פְּנֵי הַבַּיִם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי

Tohuvavohu

Sõna on pärit heebrea keelest. Vanas Testamendis on selle väljendiga tähistatud maailma seisundit enne jumaliku loomise algust. Eesti keelde on seda väljendit traditsiooniliselt tõlgitud sõnadega tühi ja paljas.

אמן

Aamen – eesti keeles tähendab “tõesti”
heebrea keeles tähendab “kinnitan”

Kui juute siin ei olnud

Juudi asumisala moodustamine Vene impeeriumis

Piirangud juutidele

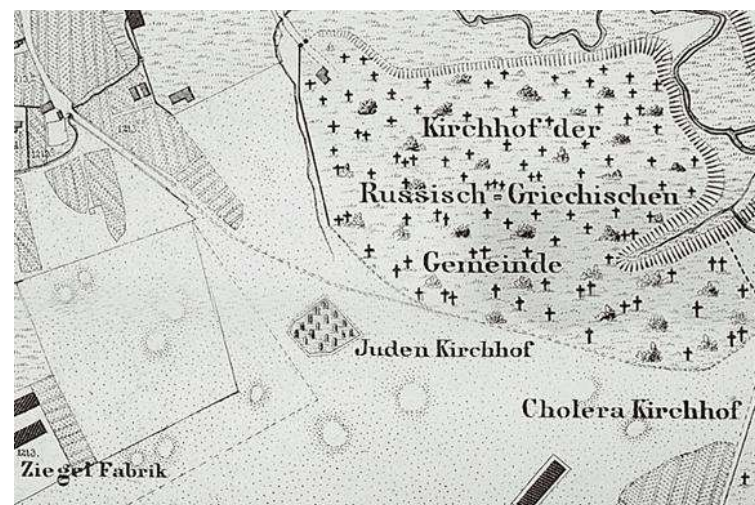
Pogrommid (*EKSSi definitsioon: šovinistlik rüüsterünnak vähemusrahvuse vastu*).

Sund assimileerimisele.

Juudi kogukondade asutamine Eestis

Kantonistid

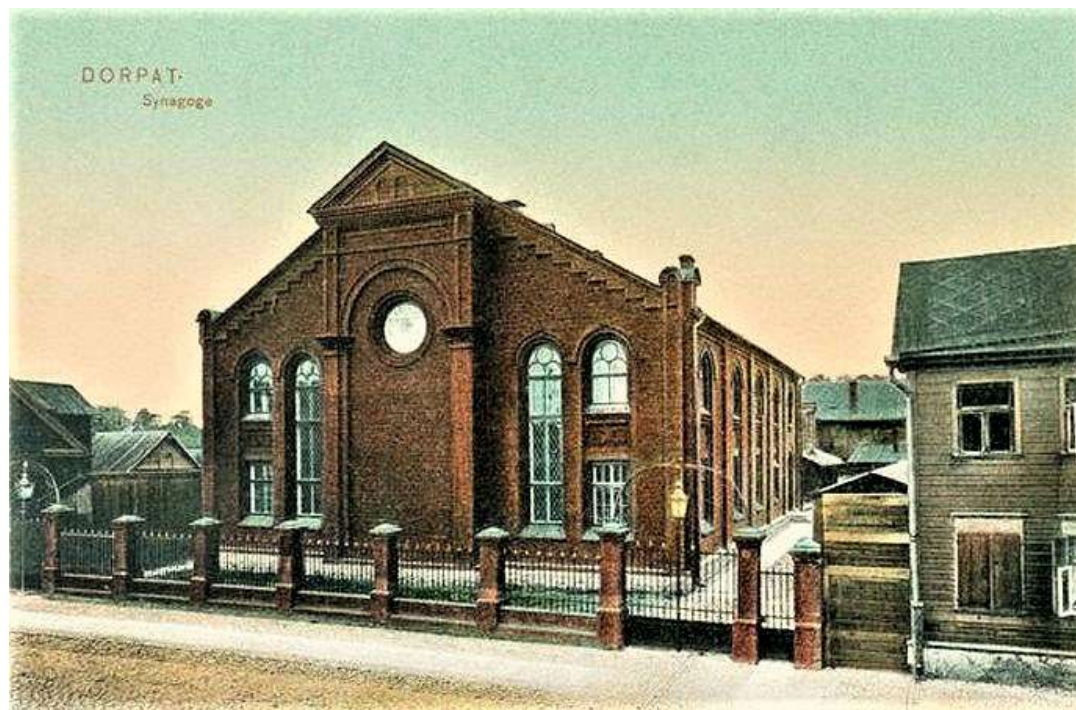

Esimene Juudi kalmistu Tallinnas

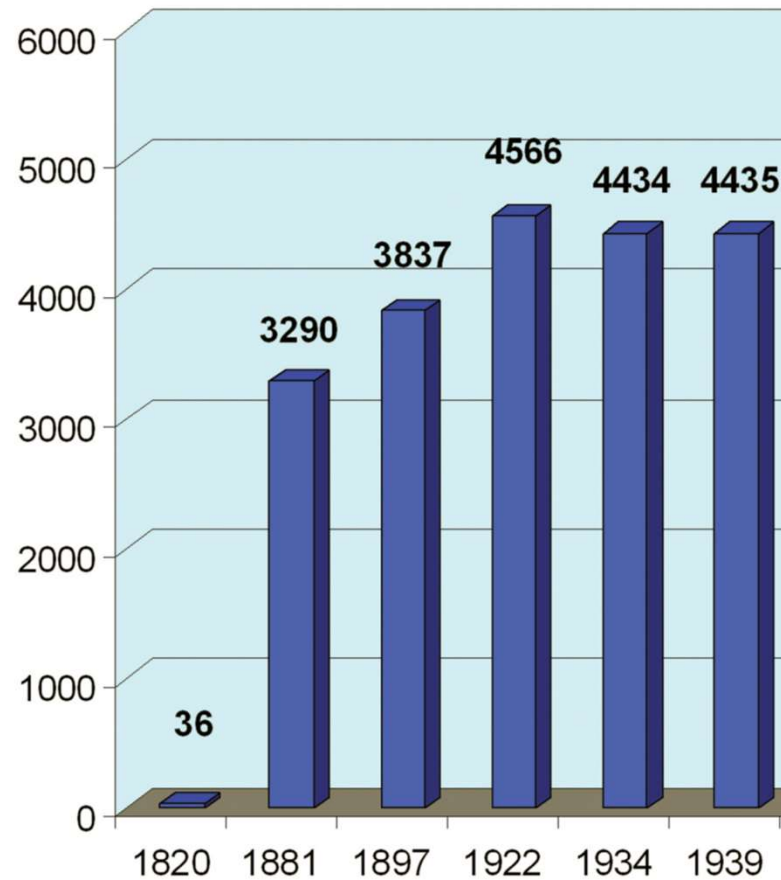
Kantonistude sünagoog, endine püssirohuladu

Sünagoogid Tallinnas ja Tartus

Eesti juudi elanikkonna dünaamika

Manifest Eestimaa rahvastele.

Eesti rahvas ei ole aastajade jooksul kaotanud tungi iseseisvuse järele. Vastupidiselt on temas kehtunud salajane loodus, et hoolimata pimedast orja sõja ja võderaste rahvaste vägivalla valitsusest, veel lord Eestis aeg tulb, mis „õit peerud kahel otjal lauja löövad lövendama“ ja et lord Raleigh loju jõuab oma lastel õnne tooma.

Nüüd on see aeg käes.

Enesekulmata rahvaste heitlus on Vene tsaaririigi pehastanud alustööde põhjani purustanud. Nii Sarmatia laenuku laiutab end hävitava korralduse, ahvardades oma alla matta kõigi rahvaid, kes endise Venemaa piirides elavad. Lääne poolt lähenevad Saksimaa võidulad väed, et Venemaa püüandusest omale oia nõuda ja kõige päät just Baltimere rannamaid oma alla võtta.

See saatuslik tunnil on Eesti Maapäev, kui maa ja rahva seaduslik esitaja, ühemeelsele otsusele jõudes rahvavolituse alusel isemate Eesti poliitiliste parteidega ja organisatsioonidega, toetades rahvaste enesemääramise õiguse pääle, tarvilikult tunnustanud, Eesti maa ja rahva saatuise määrämiseks järgmisi otsustatavaid samme astuda:

Eestimaa, tema ajaloolistes ja etnograafilistes piirides, kuulutatakse tänasest pääle iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks.

Iseseisva Eesti vabariigi piiridesse kuuluvad: Harjumaa, Läänemaa, Järvamaa, Virumaa ning Narva linna ja tema ümbrustonnaga. Tartumaa, Võrumaa, Viljandimaa ja Pärnumaa ühes Läänemere ja merega — Saare — Hiin ja Muhumaa ja teistega, kus Eestirahvas juures enamuses poliitilist elu elab. Vabariigi piiride lõplik ja täpselt kindlaks määramine Eestimaa ja Venemaa piiräärerites maakohtades sünnib rahvapäätamise teel, kui praegune ümbrüda lõppenud.

Eelkõige maakohtades on ainumaks kõrgemaks ja korraldavaaks mõimuts Eesti Maapäeva poolt loodud rahvamoim Eestimaa pääsituse komitee nõul.

Kõigi vabariikide ja rahvaste vastu tahab Eesti vabariik täielikku poliitilist erapooletust püüda, ja loobab kõigile kindlasti, et tema erapooletus nende poolt niijama ta täielikku erapooletusega vastatakse.

Eesti jäimvägi vähendatakse selle määrani, mis silemise korra alalhoidmiseks tarvilik. Eesti sõjamehed, kes Vene vägede teenivad, tuiutakse loju ja demobiliseeritakse.

Kuni Eesti Vabariigi Kogu, kes üldiselt, otsekohe, salajase ja proportsionaalse hääletamise põhjal kokku astub, maamali jamaise korra lõplikult kindlaks määrab, jääb kõit valitsemise ja seaduse andmise mõim Eesti Maapäeva ja selle poolt loodud Eesti Ajutise Valitsuse käite, kes omas tegevuses järgmiste juhtumiste järele pööv käima:

1) Kõit Eesti vabariigi kodanikud, usu, rahvuse ja poliitilise üimavaate pääle vaatamata, loomad kõigile kaitse vabariigi seaduste ja seaduste ees.

2) Vabariigi piirides elavatele rahvuslastele vähemustele, rahvalastele, rootslastele, juutidele ja teistele kindlustatakse nende rahvuskultuurilisele autonoomia õigused.

3) Kõit kodaniku vabadused, jama, trükk, üm, koosolekute, ühine, kirude ja kirjude vabadused, niijama sija ja kodanike puutumatus peavad loju Eesti riigi piirides määramata maksimaalse seaduste alusel, mida valitsus viibimata peab välja töötama.

4) Kõitisele Valitsusele tehtakse ülesandeks viibimata kohusajutusi sisse seada kodanikele julgeoleku kaitseks. Kõit poliitilisele vangid tulevad otskohe vabastada.

5) Venna maakohtade ja valla omavalitsuse ajutised tuisutakse viibimata vägivallakõit kaitsetatud tööd jatkama.

6) Omavalitsuste all seisev rahvamõitise tuleb avaliku korra alalhoidmiseks otskohe elusse tuisuda, niijama ta kodanikud: enesekõitise organisatsioonid linnades ja maal.

7) Kõitisele Valitsusele tehtakse ülesandeks viibimata seaduste eelnevad väljarõdava maakohtade, tööstisühimuste, toetusasjanduse ja rahvasõudajate ühimeeste lahendamiseks laiatulisele demokraatlikule alustele.

Eesti! Si keisid lootusrikka tulevikku lähel, kus sa vabalt ja iseseisvalt oma saatust määrata ja just a võid! Mu ehitama oma kodu, kus lord ja õigust valitsete, et olla väärikliets liitnests kultuuri-rahvaste peres! Kõit kodumaa pojad ja tütreid, ühinege kui üks mees kodumaa ehitamise pühhas töös! Meie esivanemate veri ja higi, mis selle maa eest valatud, nõuab seda, meie järeltulivad põlvend kohustavad meid selleks.

Su üle Jumal valvatu
Si võtku rehkist õnnista
Mis üal ette võtad sa
Mu kallist isamaa!

Elagu iseseisew demokraatiline Eesti vabariik!
Elagu rahvaste rahu!

Eesti Maapäeva Vanemate Nõukogu.

Tallinnas, 21 veebruaril 1918.

Manifest kõigile Eestimaa rahvastele 24.02.1918

....

2) Vabariigi piirides elavatele rahvuslastele vähemustele, venelastele, sakslastele, rootslastele, juutidele ja teistele kindlustatakse nende rahvuskultuurilised autonoomia õigused.

Juudi kultuurautonoomia väljakuulutamine

E. V. juudi rahvuse I. kultuur-nõukogu valimised 23., 24., 25. mail 1926 a.
V. Tartu vallmisingkond.

Nimekirjad №№ 2, 3 ja 12 on liitunud
nimekirjade ühenduseks.

Nr. 2.

- Genss, Naftali; Tartus.
- Mirvitz, Boris; Tartus.
- Bakscht, Boris; Tartus.

Nr. 3.

- Kolovsky, Mark; Tartus.
- Mendelev, Samuel; Tartus.
- Blumenfeld, Jakob; Tartus.

Nr. 12.

- Mirvitz, Boris; Tartus.
- Bakscht, Boris; Tartus.
- Pajensohn, Jsrael-Jakob; Tartus.

Nr. 7.

- Kropman, Leib; Tartus.
- Jakobson, Jakob; Tartus.
- Kropman, Jtsig; Tartus.

Nr. 8.

- Bakscht, Schloma; Tartus.
- Kropman, Jtsig; Tartus.
- Jakobson, Jakob; Tartus.

Nimekirjad №№ 9, 10 ja 11 on liitunud
nimekirjade ühenduseks.

Nr. 9.

- Genss, Julius; Tartus.
- Mendelev, Samuel; Tartus.
- Genss, Naftali; Tartus.

A. Gurevitsch

G. Aizenstadt

Dr. M. Klompus

E. Klompus

Dr. H. Rubin

B. Markowitsch

S. Tamarkin

A. Taub

M. Rogowski

L. Kropman

E. Uvransky

E. Wolf

FROM THE GOLDEN BOOK OF
THE JEWISH NATIONAL FUND

למזכרת נצח! מכסב העודה
מספר הזהב של קרן קימת לישראל

INSCRIBED

№ 253/מ

Eesti Wabariik

Ennevald täna lähene tema ajaloolise teo eest-mis on eilmeise
juudi rahwa ajaloo-rahwa-kultuurilise autonoomia kirkimise eest
juudi wähemikrahwale Eestis.
Siiswõitliku organisatsioonil poolt Eestis.

M. Weissbach
Chairman of Board of Directors

שם הנרשם

המספר ריג 4

הרפובליקה אסטוניה

לאות הנהגת תודה על כפולה ההסטור. הראשון בחלודות ישראלי.
במתן אוטונומיה לאומית-תרבותית לביצוע היהודי באסטוניה
נרשמה על ההסתדרות הציונית באסטוניה.

א. א. א. א.
נשיא הוועד הציוני

ירושלים ט"ז חדר"ה תרפ"ז.
(18.2.27)

Kultuurautonomoomia ajastu

Ülemrabi dr. Aba Gomer

ליטעראריש דראמאטישער פאריון, ה. נ. ביאליק
 Marva road, 11. Tel. 312-41

אנטערנעמן און איבערזעצונג פון דער יידישער געזעלשאפט
 פון ערשטן סוף אין בעלין א פארטראק פון א
 עסטנישן וויסנשאפטלער — אין דער יידישער שפראך.

שבת, דעם 3-טן מערץ 1934
 3 שעות
 3 שעות

ד"ר פויל אריסטע
 (Paul Ariste)

אריסטעס אין לאקאל פון פאריון פון א פארטראק אין די עסטנישן
**„דער קוק פון דער עסטנישער אינטעליגענץ
 אויף יידן און אויף יידיש“.**

טעיוסן:
 II. דעם 3-טן מערץ 1934
 III. דעם 7-טן מערץ 1934

**„יידישע ליטעראטור אין עסטנישע
 איבערזעצונגען“.**

דער עסטנישער באגרייפער פויל אריסטע, יענער און נעמער פון זיין
 שטודיעס, פארענט 1934 יידישן פארטראק פון א פארטראק פון א
 זען זיין פארטראק, ער האט אנגעפירט א ריזיגע אנטדעקונג פון זיין
 פונקטן פארטראק, דער אריסטעס, זיין דער עסטנישער אינטעליגענץ
 זיין דער עסטנישער אינטעליגענץ פון זיין פארטראק פון א פארטראק
 זיין דער עסטנישער אינטעליגענץ פון זיין פארטראק פון א פארטראק

אנאליזע — האלב פ אריבער אינאונט
 די פארטראק פון א פארטראק

JUUDI SELTSKONDIK OHSIS
 V. Koop 12

Kolmapäeval, 22. jaanuaril 1936.
 Ialoh avet

Pr. Jevgenija Lerenmann'i
LOENG

temil: „Välilus usuvabaduse eest ja selle kangelane
 Jehuda Makkabi“.

sissepääs maksuta. Algus täpselt k. 9 öht.
 JUMATUS.

יידישע געזעלשאפט פון ביאליק
 Tallinn, V. Koop 12

שבת, דעם 22-טן יאנואר 1936

קעסט א פארטראק פון
 ע. ל. לערנמאן

הער קעסט א פארטראק פון זיין
 פונקטן פארטראק פון זיין פארטראק

אנאליזע פון א פארטראק פון א פארטראק

Kultuurautonoomia likvideerimine Nõukogu okupatsiooni ajal

Rahva HÄÄL

TÄNAST LEHTE 10 LK. OKSIKNUMBER 7 SENTI.

Nr. 37 — 1. aastakäik Esmaspäeval, 29. juulil 1940

Juudi kulturomavalitsus likvideerub

Juudi kultuurnõukogu viimane istung lõppes internatsionaaliga

Pühapäeval toimus 5. juudi kultuurnõukogu esimene istung, kus ühel häälel otsustati juudi kulturomavalitsus likvideerida kui asutus, millel pole kohta Nõukogude Eestis. Koosoleku juhatajaks valiti A. Rochlin.

A. Rochlin tervitas kultuurnõukogu liikmeid nõukogude korra väljakuulutamise puhul Eestis ja Eesti ühinemise puhul Nõukogude Liiduga, kutsudes Eesti juudisoost elanikkonda innukalt kaasa töötama sotsialistliku isamaa heaks, kes aitab arendada juudi kultuuri, mis on sotsialistlik sisult ja rahvuslik vormilt.

Kultuurnõukogu liige S. Perlman luges ette deklaratsiooni juudi kulturomavalitsuse likvideerimise kohta:

„Deklaratsiooniga riigivõimust Eestis, mis riigivolikogu poolt võeti vastu 21. juulil, kuulutatakse Eestis kehtivaks nõukogude võim, mis on kõige demokraatsem riigivõim. Juudi kultuurautonoomia, mis oli juudi ja eesti burzhuaasia sünnituseks, oli loodud sihil lõhestada Eesti töötava rahva moraalset ja poliitilist ühtlust. Eesti plutokraatia moodustas ta valedemokraatsete fraaside katte all, et saavutada Inglismaa juudi pankurite sümpaatiat eesmärgiga krediitide saamiseks.

Juudi plutokraatia rõhus sionistlike organisatsioonide näol juudi rahvuslikku kultuuri ja heitis juudi koolist välja rahvuskeele jidishi.

Kogu juudi töötava rahva tahteks on likvideerida vihatud kultuurautonoomiat. Alles nüüd on meile tagatud juudi kultuuri vaba areng.

Kiiduavalduste saatel võttis nõukogu selle deklaratsiooni ühel häälel vastu.

Likvideerimise komisjoni valiti A. Rochlin, S. Perlman, M. Scheer, I. Dubovski, J. Genss, M. Saks ja J. Markovitsh.

Juudi kultuurnõukogu viimane istung lõppes „Internatsionaaliga“.

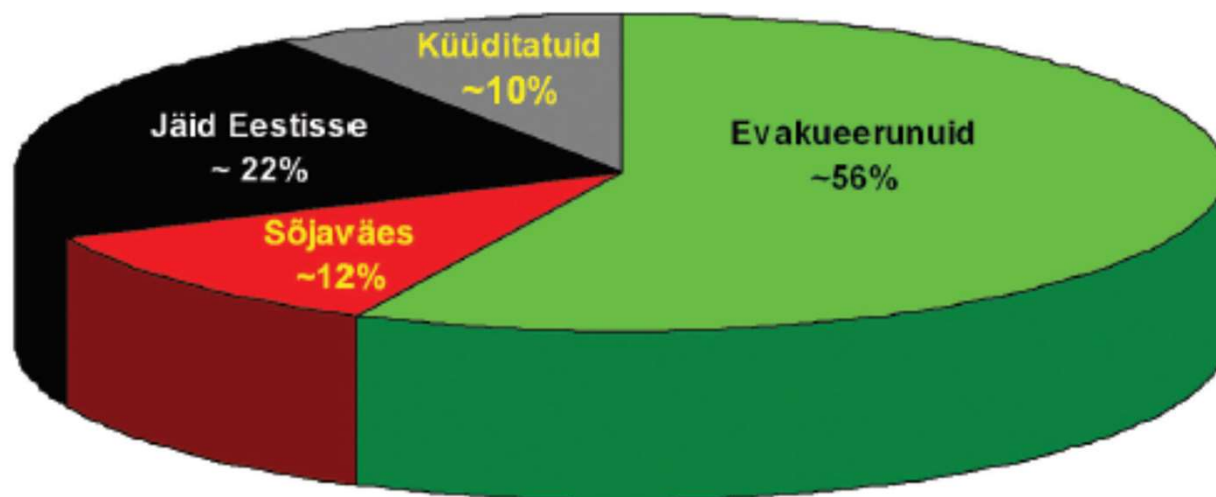
Sisekaitseülema otsus

29. augustil 1940. a. vaadanud läbi Juudi Kultuuriseltsi «Licht» avalduse 28. augustist 1940 juures esitatud andmed, leidsin, et all-loetletud juudi organisatsioonide edasitegutamine ei ole kooskõlas töötava rahva huvidega või nende tegevuse jätkamine uues olukorras osutub ülearuseks, mispärast käsitades Kaitseisukorra seaduse (RT 1938, 40, 365) § 20 p. 10 OTSUSTASIN:

sulgeda järgmised juudi organisatsioonid ja kustutada need ühingute, seltside ja nende liitude registrist:

1. Narva Juudi Noorsoo Kirjandusline Ring
2. Heebrea Kultuur-Kasvatuse Ühing «Tarbut»
3. Selts «Keren-Hajso» (Alusfond) Eestis
4. Tartu Palestiina Pioneerselts «Hecholuz»
5. Tartu Juudi Seltskondlik ühing «Achtus»
6. Tallinna Juudi Naisühing «Vizo»
7. Narva Heebrealaste Seltskond
8. Tartu Juudi Naisühing «Vizo»
9. Valga Juudi Naisselts «Vtzo»
10. Heebrea Vanemate Ühing «Ivrit»
11. Pärnu Sionistide Organisatsioon
12. Tallinna Sionistide Organisatsioon
13. Eestimaa Sionistide Revisionistide ühisus Eestis
14. Rakvere Sionistide Organisatsioon
15. Eestimaa Sionistide Organisatsioon
16. Valga Sionistide Organisatsioon
17. Eesti Sionistide Tööorganisatsioon «Hitachdut»
18. Võru Sionistide Organisatsioon
19. Tartu Sionistide Organisatsioon
20. Narva Sionistide Organisatsioon
21. Tõrva Sionistide Sõprade Selts
22. Tallinna Juudi Kaupmeeste Selts
23. Tallinna Juudi Noorsoo eneseharijate ringkond
24. Juudi Akadeemiline Ühing Eestis
25. Ühing «Schochrei Tor»
26. Tallinna Juudi Seltskondlik Ühisus
27. Juudi Tennis Klubi Tallinnas
28. Tartu Juudi Tennis Klubi
29. Tallinna Juudi Seltskondlik Ühisus «Achtus»
30. Ühing «Tallinna Juudi Bridži-Klubi»
31. Juudi Rahvapäikooli Sõprade Selts
32. Tallinna Juudi Haridusselts

Eesti juudid Saksa-NL sõja alguses

Holokaust Eestis.

1.etapp: august 41 – aprill 42

juudid kelle määratud ex.
kurvi 6. 10. 41. a.

1. Rogovski, Meier Siliga Sohn
2. Grünstein, Hirsch Abrams Sohn
3. Juseiksin, Selik Jossels Sohn
4. Fermand, Josep Salmans Sohn
5. Besonov, Grigori Ivans Sohn
6. Rubin, Aleksander Jacobs Sohn
7. Surkin, Bentsel Jankels Sohn
8. Finkelstein, Dimitri Mihail
9. Gaskins, Zscharija Novschov
10. Matskin, Abram-Mihel Jossels
11. Bursas, Mihail Meiers Sohn
12. Zilpikov, Meier-Leib Samuels
13. Moschiko, Stanislav Jachims
14. Cosser, aba Moses Sohn
15. Zeigelmann, seul Irulis Sohn
16. Altsack, Alfred Jachims Sohn
17. Brodski, Hiron Israels Sohn
18. Straß, Moisei-Hirsch Arias
19. Freidin, Aisik Davids Sohn
20. Bernstein, Bernhard Joseps
21. Grünberg, Moritz Saks Sohn
22. Manin, Rochelle Leibs Tochter
23. Golstein, Mosel Hirsch Sohn
24. Pikarevitsch, Moses Boruchs
25. Bismans, Hertz Moses Sohn
26. Gendarov, Hidel Saks Sohn
27. Koslovski, Koppel Hirschs Sohn
28. Russinov, Isak Joseps Sohn
29. Russinov, Josep Meiers Sohn
30. Harchat, Hirs Moses Sohn
31. Veld, Novschi Gellin-Leiss
32. Fowner, Meer Jusselis Sohn
33. Iarin, Jakob Savelis Sohn
34. Gadovsky, Bernhardt-Bention
35. Majoris, Leib Morduchs Sohn
36. Russinov, David Joseps Sohn
37. Rybak, Heinrich Jossels Sohn
38. Scheer, Mihail Moses Sohn
39. Fuks, Ovsel-Leo Iams Sohn
40. Eobax, Harry Heinrichs Sohn
41. Stein, Abram Rubens Sohn
42. Schachy, Schocher, Abram Perlis Sohn
43. Elian, Elias Jussas Sohn
44. Mallevsky, David Georgis Sohn
45. Katenberg, Leiser Haisa Sohn
46. Schimschlevitsch, Hirsch Abrams S.
47. Braun, Villi Jakobs Sohn
48. Stein, Jakob Rubens Sohn
49. Rubinstein, Aron Jakobs Sohn
50. Sidelsmann, Josef Juedis Sohn
51. Sadsansky, Mehmuel Leibs Sohn
52. Iisovitsch, Harry Uedals Sohn

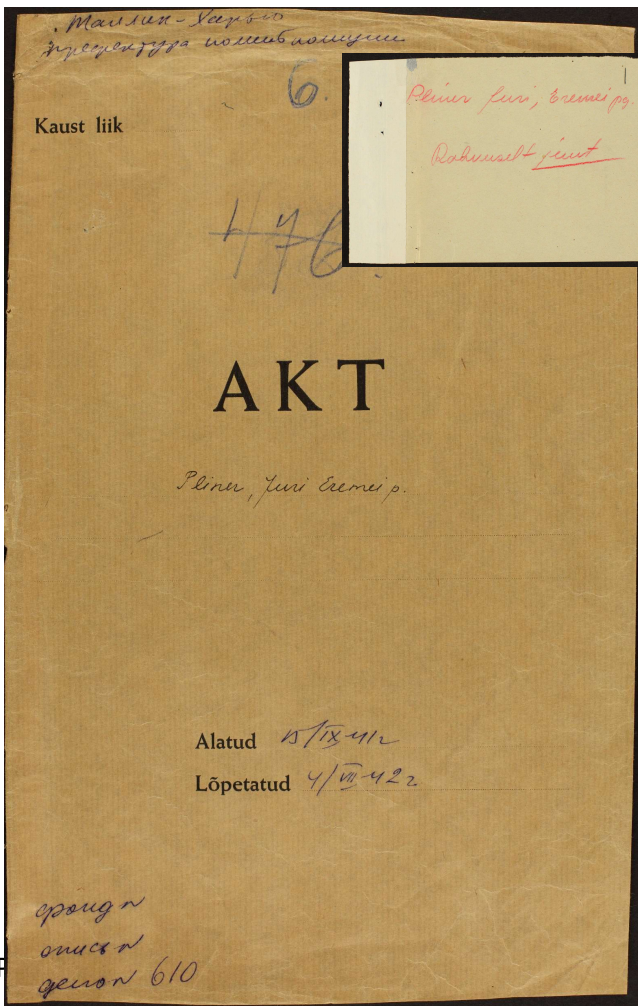
Tallinna
3. jaoskonna
Politseikomissar
Reg. 8
Keskvangla Direktorile.
Arakiri: Poliitilise Politse'i
Juhatajale.
Poliitilise Politse'i Inspektuur
Saabunud Nr. 1459-42/42
Saadan sinijures Teie korralduse
L. G. L. e. t. s. k. i., 6 a. vana
kõeld lugeda kindlastavaks Poliitilise
politse'i korralduse järele.
H. K. Komissar

Tall. P. P. Pol. Kom.
Tasuvõttes
10/12/42

Land	Zahl
A. Altreich	131.800
Ostmark	43.700
Ostgebiete	420.000
Generalgouvernement	2.284.000
Bialystok	400.000
Protectorat Böhmen und Mähren	74.200
Estland - judenfrei -	
Letland	3.500
Litauen	34.000
Belgien	43.000
Dänemark	5.600
Frankreich / Besetztes Gebiet	165.000
Unbesetztes Gebiet	700.000
Griechenland	69.600
Niederlande	160.800
Norwegen	1.300
B. Bulgarien	48.000
England	330.000
Finnland	2.300
Irland	4.000
Italien einschl. Sardinien	58.000
Albanien	200
Kroatien	40.000
Portugal	3.000
Rumänien einschl. Bessarabien	342.000
Schweden	8.000
Schweiz	18.000
Serbien	10.000
Slowakei	88.000
Spanien	6.000
Türkei (europ. Teil)	55.500
Ungarn	742.800
UdSSR	5.000.000
Ukraine	2.994.684
Weißrußland aus- schl. Bialystok	446.484
Zusammen: über	11.000.000

Jüri Plineri ja tema nooremate lapste saatatus 1

Pliner Jüri, esimees p.
Rahvuselt juut

Hoarulevad. arj. eut. #150.

6

Protocol 465

15 sept. 1941a Tallinnas 6. pol. jrk. komstaadil
olen jögi's, elukoht Tallinnas, eluina 57-3
koostasin see järgneva protokolli.

Täna töötati Tallinnas 6. pol. jrk. jüri esimees p.
Pliner, elukoht Tallinnas vene 16-9. Jüri Pliner on
rahvuselt juut ja praeguse nimega mahajäetud

afögil
komstaadil.

Määrus.

15 sept. 1941a Tallinnas 6. pol. jrk. komstaadil
olen jögi's võtnud arvesse, et edineva protokolli
sivaldal avaldin üldiselt korras jätitava süüta
sunnuseid

määrus
alata juudest.

afögis
komstaadil.

Alkustamis protokoll

15 sept. 1941a Tallinnas 6. pol. jrk. komstaadil
olen jögi's kuulnud üle

Jüri esimees p. Pliner'i
sünd. 23 mail 1898 a
elukoht Tallinnas, vene 16-9.
varustamata. Hilisest loku-
talusest, 3 araabist last, kes
seltas:

E.N.S.V. valitsuse ajal tähtsasti oma
elukohtas vene l. 16-9. hamba tehnikuna

69

15 mail 1941a kuni 1. juulini 1941a töötasin
vene polütehnikuna Sõda mnt. 12, hamba tehnikuna.

11. juulil 1941a mobiliseeriti mind samal ajal
punniti. Vene tn. 11, kus teinisin samitaariga kuni
21 aug. 1941a mil mind mobiliseeriti sõjaväkke.

E.N.S.V. valitsuse ajal ei olnud minna partei liige,
ei käinud partei koolis ega teinud kelgi muelse
sellekohast ettepanemist eluni täna seni pole ma
ka ametiühingusse liige. Ei tunne ka mitte
juudi rahvusest isikut kes oleks olnud partei
liige, noorkommunist või hävituspartisjoni's.
Seda ei pooldanud siiski kommunistlikke korde.
Ei olnud ka hävituspartisjoni's ega mingi-
suguses E.N.S.V. valitsuse organisatsiooni's tegev.
21 mail 1941a mobiliseeriti mind ja paigutati
säärale "äärstrand", millelt pääsiti tagasi
Tallinnas.

Protokoll ette loetud.

J. Pliner
afögil
komstaadil.

Kõik oma seetusele juude, et olen
rahvuselt juut ja minu tegevust teavad.
Eta loetud ühe hmis tade ar. Voorema elukoht
Nõmme aadressa tn. ja ar. Tõeluse Nõmme
Nõmme tn.

J. Pliner
afögil
komstaadil

J. Pliner
Vene tn. 16-9. algajana
1941. 11. 11.

J. Pliner
Vene tn. 16-9.

Der SS- und Polizeiführer
Der Kommandeur der Sicherheitspolizei
und des SD.
Tgb. IV - PÄ/A. Nr. 9/

An die
Politische Abteilung
z. Hd. von Herrn W i c
K e v a l .

Betrifft: Kinder des J
Vorgang: Dort. Schr.v
Anlagen: Ohne.

Die Kinder des Obengenannten
Mirjam sind zu exekutieren.
Frau E. L e t i n k o v
stellen.

A K T

28. märts 1942 a. Nõmme politseijaoskonna...
5. rajooni konstaabel... Ardur Braun ja koostas kilesoleva akti
Mirjam, Siima, David PLINER'i, vallasvara kohta, mis
asub Tallinn - Nõmme Nõmme tn 59-7 elisabeth LETNIKOV'i
kotuses

Jrk. nr.	Eseme nimetus ja lähem kirjeldus	Arv	Hinnatud	Märkamised	
1.	Kõhuv, papp, keis	1		Büro asutus, siin, Siima	
2.	Kõhuv, papp, pruun	1			
3.	Laate pään, mitmesugune	85			
4.	Karp 5. lühikesele muna	1			
5.	Kepeldatud valge kott	1			
6.	Käesill, valget metallist fa. linn	1			
7.	Ar. 15 nr. 10				
8.	Võrksead kaitseid	1			
9.	Sukad, laate	12			Pruun, kaitseid siin
10.	Sall kirpin siid	1			
11.	Plüüsitud varvi	2			
12.	Jalad, villased	2			
13.	Kampsunid, villased mitmesugused	5			
14.	Püksid, villased, mitmesugune värvi	3			
15.	Bluusid pruun kirpinud	1			
16.	Pluusid mitmesugused	8			
17.	Püksid mitmesugused	5			
18.	Kleivid, mitmesuguse värvi	9			
19.	Taaskott, valge, tõmbelukuga	1			
20.	Pesusepp	1			
21.	Padjad pööninga	2			
22.	Voodi linad valged	3			
23.	Blusid valge	1			
24.	Käelõhvit, valge	5			
25.	Sportkleit, valge	4			
26.	Pruunid lapse saapad	1			
27.	Kalorid vahukaitseid	3			
28.	Kalorid, mustad, rasked	2 pr.			
29.	Kalorid rasked	1			
30.	Suurid riided	1 pr. 3 pr.			

järg põlvil

RAP

Jrk. nr.	Eseme nimetus ja lähem kirjeldus	Arv	Hinnatud	Märkamised
31.	Karvased hallid nahkid	3		
32.	Hiitri, karvase äärega nahkid	2		
33.	haukl, lühikesele muna	1		
34.	Porsikene madal, pöörd, karvase sinnid rannad	2		
35.	Talvemaht, halli karvase raski- hinniga, tume sinine	1		
36.	Valmislool tross, pruunid, pruun- ja oranži värvi	2		
37.	Sulged, suured, vana värvi	2		
38.	Padjad pöörid, määndunud	2		
39.	Lapse käekott, rasked, briga- di, pöördkaardid, ja muu	1		
40.	Väärilisele laste asjadega Portfell väärilisele laste asja- dega	1		
41.	Kõhuv lapse rasked laste asjadega	2		
42.	vilt, lapse, nahkid	2 pr.		
43.	Vihmarani, must vana	1		

Ardi korraldaja
Mannad
a Rhaus korraldaja

28. märts 1942 a. Nõmme politseijaoskonna 5. raj. korraldaja
Ardur Braun määrab:
Kõik akti loetletud esemed anda hoiule elni-
keth Letnikov'ile kuni edaspidise korralduseni
L. Prami.
L. Prami.

Alkiri:
28 märts 1942 a. mina LETNIKOV, Elisabeth elni-
keth Tallinn - Nõmme Nõmme tn 59-7 võtan kõik käesoleva
akti mainitud esemed oma hoiule kuni edaspidise
politsei korralduseni.
E. Letnikov
L. Prami.
L. Prami.

Märkus: Mirjam, Siima, David ja David PLINER'i lapseid, ning saadetud politseilise politsei korralduseni
27 märts 1942 a.
L. Prami.
L. Prami.

Mirjam 14a, David ja Siima 7a

Isidor Levini päästmine

Uku Masing

Eha Masing

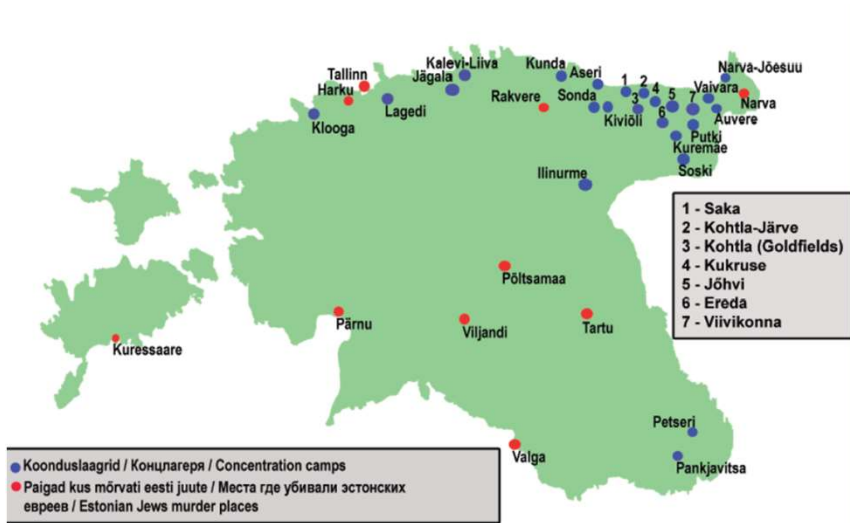
Isidor Levin

Holokausti memoriaalkeskuse Jad vašemi medal
“Õiglane maailma rahavaste seas”

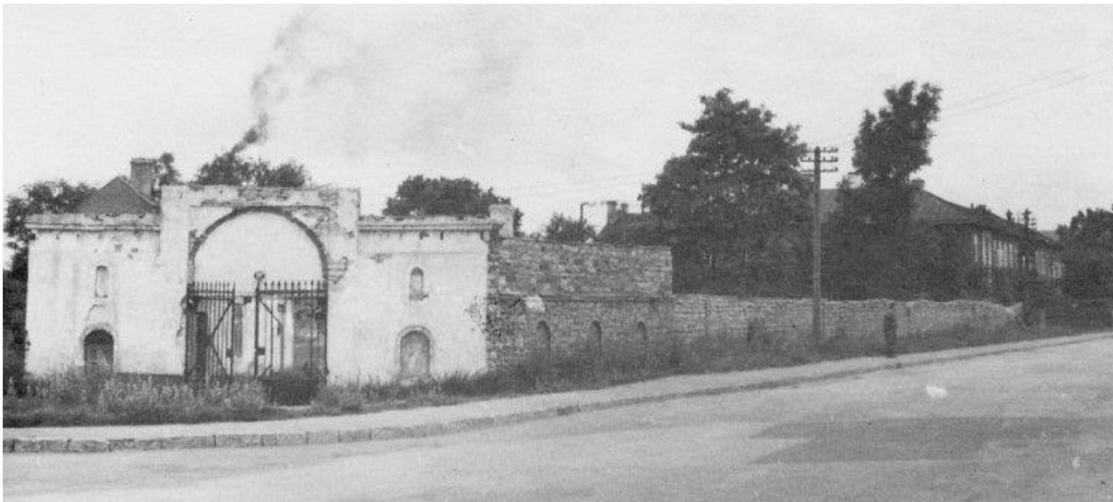
Holokaust Eestis. 2. etapp 1942-1944

Juudi kogukonnad pärast sõda

Tallinna vana juudi kalmistu hävitamine

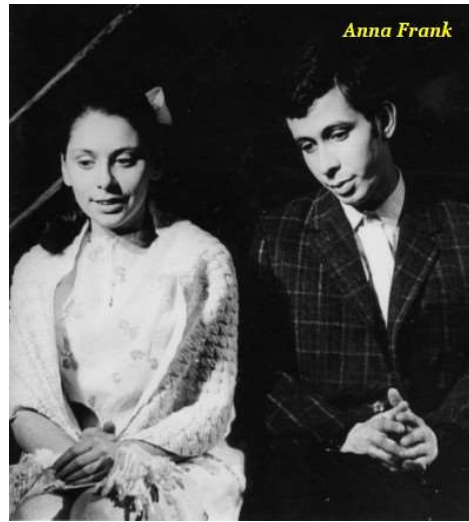
Esimene mälestusmärk holokausti ohvritele endises NSVLiidus

Juudi teater Tallinnas

Shalom Aleichem "Mazal-tov" 1965.

Juudi kogukonna taassünd

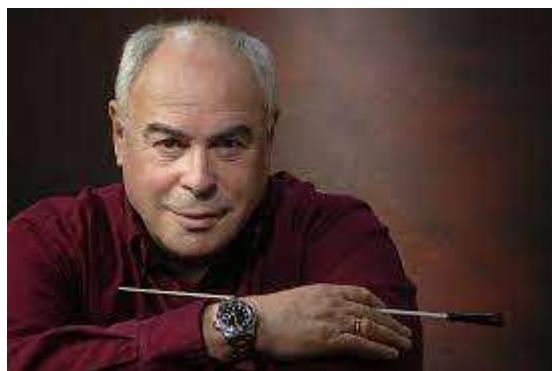

השחר

HAŠACHAR (KOIT) INFOLEHT Nr. 1. Tallinn 22. dets. 1988
Eesti Kultuurifond. Juudi Kultuuri Selts.

Tuntud Eesti juudid

Eri Klas

Jossif Šagal

Siima Škop

Luis Kahn

David Vseviov

Täna tähelepanu eest!